

زندگانی شاه اسماعیل صفوی

شرح جنگ‌ها و فتوحات

تألیف: رحیم زاده صفوی

سرشناسه	: رحیمزاده صفوی، علی اصغر، ۱۲۷۲ - ۱۳۳۸.
عنوان و نام پدیدآور	: زندگانی شاه اسماعیل صفوی: شرح جنگها و فتوحات/تألیف رحیمزاده صفوی: ویراستار علی اصغر عبداللہی.
مشخصات نشر	: تهران: دنیای کتاب، ۱۳۸۶.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۰ ص.
شابک	: 978-964-346-234-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: اسماعیل صفوی اول، شاه ایران، ۸۹۲ - ۹۳۰ ق.
موضوع	: ایران - تاریخ - صفوان، ۹۰۷ - ۱۱۲۸ ق.
رده بندی کنگره	: DSR119A/T.9
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۷۱۱۰۹۳
شماره کتابخانه ملی	: ۱۰۲۸۷۲۹

کتابخانه ملی

نام کتاب	: زندگانی اسماعیل صفوی
تألیف	: رحیم زاده صفوی
ویراستار	: علی اصغر عبداللہی
ناشر	: دنیای کتاب
نوبت چاپ	: اول
تیراژ	: ۱۱۰۰ نسخه
تاریخ نشر	: ۱۳۸۹
لینتوگرافی	: رویداد
چاپ	: ولی عصر
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۳۴۶-۲۳۴-۵
قیمت	: ۶۰۰۰ تومان

تهران: میدان بهارستان، رویروی وزارت ارشاد، پلاک ۲۲

تلفن: ۳۳۹۵۱۸۴-۳۳۹۵۲۵۷۵

بخش اول

فصل اول: امنیت اجتماعی	۱۲
فصل دوم: تشکیلات دینی و سیاست دینی مغول	۱۸
فصل سوم: شیخ صفی‌الدین و طریقت وی	۳۱
فصل چهارم: زبان و مذهب شیخ صفی‌الدین	۵۲
فصل پنجم: احوال شهرها	۵۷
فصل ششم: تحقیر کسب و صنعت - انحطاط اقتصادی	۶۵
فصل هفتم: احوال مردم - توجه به خانقاه	۶۹
فصل هشتم: فرمانروایان همسایه و همزمان	۷۴
فصل نهم: احوال پادشاهان شیروان	۷۷
فصل دهم: پادشاهان غادریه از عشیره ذوالقدر	۸۲

بخش دوم

فصل اول: اوضاع سیاسی در آن زمان	۸۶
---------------------------------	----

بخش سوم

فصل اول: مقدمات ظهور صفویه	۱۰۰
فصل دوم: دوران مهاجرت	۱۱۹
فصل سوم: آغاز نهضت و جهانگیری	۱۲۴
فصل چهارم: فتح شیروان	۱۳۴
فصل پنجم: نبرد برای تخت و تاج	۱۴۴
فصل ششم: فتح تبریز و تاجگذاری	۱۴۹
فصل هفتم: تصرف ایران باختری	۱۵۴

فصل هشتم: سرکوب رستم‌داریان	۱۶۵
فصل نهم: وقایع متفرقه	۱۷۳
فصل دهم: جنگ با علاءالدوله ذوالقدر	۱۷۹
فصل یازدهم: پاره‌ای از وقایع مهم سال ۹۱۳	۱۸۹
فصل دوازدهم: فتح بغداد	۱۹۳
فصل سیزدهم: تسخیر هویزه	۲۰۰
فصل چهاردهم: نفوذ پرتغالی‌ها در خلیج فارس	۲۰۵
فصل پانزدهم: بدگویی از امیر نجم	۲۱۳
فصل شانزدهم: تصرف کشور شیروان	۲۱۷
فصل هفدهم: داستان تسخیر خراسان	۲۲۱
فصل هجدهم: جدال با ازبک	۲۳۶
فصل نوزدهم: اوضاع هرات و خراسان بعد از شکست ازبک	۲۴۷
فصل بیستم: سامان یافتن امور مازندران	۲۵۹
فصل بیست و یکم: تفسیری از احوال سیاسی	۲۶۱
فصل بیست و دوم: نظری به چگونگی اخلاق و احوال نجم ثانی	۲۷۵
فصل بیست و سوم: نهضت شاه اسماعیل به جانب خراسان	۲۸۳
فصل بیست و چهارم: برخی از امور که در اردوی قزلباش روی داد	۲۸۹
فصل بیست و پنجم: آغاز جنگ‌های عثمانی و ایران و حقیقت واقعه چالدران	۲۹۷
فصل بیست و ششم: وقایع بعد از جنگ	۳۶۳
فصل بیست و هفتم: جنگ‌های دیاربکر و کارهای سلطان سلیم بر ضد ایران	۳۶۷
فصل بیست و هشتم: تبادل مکاتبات بین سلطان سلیم و سلطان مصر	۳۷۴
فصل بیست و نهم: شاه اسماعیل بعد از جنگ چالدران	۳۸۷
فصل سی‌ام: هجوم‌های پیاپی اوزبکان	۳۹۶
فصل سی و یکم: احوال خراسان	۴۰۴
سال ۹۳۰ و مرگ شاه اسماعیل	۴۰۷

مختصری از شرح حال مصنف این کتاب

دانشمند فقید سلطان علی اصغر مشهور به رحیم‌زاده صفوی از نواده‌های سلطان مرتضی‌فرزند شاه سلیمان صفوی است که شرح حال مفصل خانواده او به قلم آن مرحوم در پایان کتاب سرگذشت سه اختر تابناک ایران (ابن‌سینا - سعدی - حافظ) به رشته تحریر درآمده است.

فقید سعید از اوان جوانی و شباب عشق و علاقه عجیبی به مطالعه و داستان‌ها و سرگذشت‌ها و روایات و قصص تاریخی داشت و در حینی که با شدت مقدمات عربی را می‌خواند و به فراگرفتن زبان‌های روسی و فرانسه و انگلیسی و ترکی اسلامبولی مشغول بود آنی از مطالعه تاریخ غفلت نداشت. بعدها آنچنان شد که در مسائل تاریخی همچون یک قاضی عادل و دانا و پرمغزی فتوی می‌داد و قضاوت او هر چه بود مورد پسند علما و دانشمندان این علم قرار می‌گرفت.

وقتی (در سال‌های ۱۹۲۵ - ۱۹۲۶) در آکادمی علوم فرانسه با حضور جمع کثیری از فضلا و دانشمندان آخرین نتایج بررسی‌های علمی خود را راجع به گذشته ایران بیان می‌کرد همه برای او به شدت دست زدند و جراید پاریس به اتفاق نوشتند که صفوی دانشمند مشهور ایرانی مطالبی از تاریخ گذشته کشورش روشن

ساخت که در نظر خیلی‌ها تا آن روز تاریک و مبهم بود.

وی جداً به این گفته امری نف معتقد بود که (عالیترین مقام و درجه در فرهنگ بشری شناسایی بشریت است و هنگامی که مورخ زمان‌های گذشته را احیاء می‌کند علاقه و همدلی او با آن وقایع، به نسبت حادثات تلخ و شیرینی که خود به چشم دیده است شدیدتر می‌شود عدل و ظلم، خردمندی و حماقت، ظهور و افول، عظمت و جلال احساسات او را بر می‌انگیزد گویی این همه در برابر دیدگان وی به وقوع پیوسته است) و نیز بارها می‌گفت که هر قدر نسل معاصر واقف بر گذشته پر ماجرای کشور خود شود و به اسباب و علل سقوط حکومت‌ها و یا به عوامل پیشرفت و ترقیات ملت‌ها پی برد نتیجه‌اش آن خواهد بود که مجموعه این دانستنی‌ها و اطلاعات مایه بزرگ تجربتی می‌شود که می‌توان با چنین سرمایه عظیم پایه‌های محکم ترقیات آینده ایران را استوار ساخت....

استاد فقید در مدت عمر خود دچار محرومیت‌های زیادی شده و غالباً در حبس و فشار و تبعید بسر می‌برد و با وجود تحمل رنج‌ها و مشقت‌ها معه‌ذا تا آخرین لحظات عمر دلش می‌خواست که نام ایران و گذشته پر افتخار آن را همیشه به احترام یاد کنند و مردم جهان همین که به اسم ایران می‌رسند سر تعظیم و تکریم فرود آرند زیرا معتقد بود که تمدن و فرهنگ جهان امروز اگر به طور کلی مدیون فرهنگ و ادب قدیم ایران نباشد لااقل تا حدی به او بدهکار است.

نظرات و پیش‌بینی‌های مرحوم صفوی در مسائل سیاسی و اقتصادی به قدری صائب و جالب بود که غالباً مورد توجه و استفاده مقامات مؤثر مملکتی واقع می‌شد.

وی در علم نجوم و رمل و اسطرلاب و جفر مطالعات عمیقی داشت و در نگارش مقالات گوناگون که به زبان‌های فرانسه و انگلیسی در رشته‌های مختلف اقتصادی و سیاسی و اجتماعی می‌نوشت مهارت عجیبی از خود نشان می‌داد.

در کتاب طلایی ناگور شاعر معروف هند مقاله بسیار جالبی به زبان انگلیسی دارد که شایسته است جوانان تحصیل کرده و روشن فکر ما آن را مطالعه کنند زیرا فقط از ایران تنها او بود که مقام هنری ناگور را ستوده و یک چنین اثر نفیسی در آن

کتاب به یادگار گذاشته است.

فقید سعید در این اواخر پیوسته با ضعف بنیه و نفاقت مزاج روزانه ده ساعت کار می‌کرد. او خیال داشت که تاریخ جامعی از گذشته پانصد ساله ایران تا اوان محمدرضا شاه را به رشته تحریر درآورد و آخرین تحقیقات و تنبعات علمی و تاریخی خود را با سنجش و مقایسه نظرات مورخین خارجی و داخلی در این کار بزرگ بگنجاند. ولی افسوس که اجل مهلت نداد و حتی قادر نشد که وقایع سال‌های اخیر حیات شاه اسماعیل را تحریر کند زیرا ساعت دو بعد از ظهر روز دوشنبه ۱۴ آذرماه ۱۳۳۸ غفلتاً دچار سکنه مغزی شد و دارفانی را وداع گفت.

به ناچار مدتی گذشت تا ما توانستیم از روی اسنادی که در دسترس داشتیم وقایع سال‌های ۹۲۸ تا ۹۳۰ هجری را که منتهی به مرگ شاه اسماعیل اول شد به طور ایجاز و اختصار نوشته و به چاپ برسانیم بدیهی است نویسنده این سطور اعتراف می‌کند که نتوانستم آرزوی قلبی دانشمند فقید را آن طور که او از خلال نوشته‌های تاریخ و سرگذشت‌های نیاکان خود درک کرده بود برآورده نمایم و به همین جهت نام تاریخ معاصر ایران را بنام تاریخچه حیات شاه اسماعیل صفوی تغییر داده و آن را منتشر ساختم و از فضلا و دانشمندان و خوانندگان گرامی پوزش می‌طلبم و تمنا دارم هر جا که در تحریر این کتاب قصوری رفته با چشم خطاپوش از آن بگذرند و روح نویسنده آن را که با زحمت زیاد و رنج وافر در عین ضعف مزاج با تفرس و تفحص نکات تاریکی از گذشته ایران را روشن ساخته به دعای خیر شاد سازند.

تهران دهم خرداد سال ۱۳۴۱

یوسف پور صفوی

بنام خدای دانای بزرگ

خوانندگان گرامی توجه داشته باشند که این کتاب تاریخ معاصر ایران است که از عهد صفویه آغاز و به عصر جدید یا عصر پهلوی که اکثر وقایع آن چشم دید نویسنده بوده است؛ پایان می‌پذیرد.

مطالب این کتاب با آنچه در کتاب‌های دیگر راجع به تاریخ ایران چه در داخله و چه در خارجه نوشته شده است فرق دارد زیرا در این تألیف بیشتر به بیان احوال ملت ایران توجه داشته‌ایم و وضع اجتماعی و آداب و رسوم و طرز تشکیلات و تأسیسات حکومتی و ملی و ترقی و تنزل افکار عمومی و بسیاری از مسائل دیگر به تفصیل یا اجمال مورد بحث مؤلف واقع شده تا هر جا که مدرک و سندی به دست آورده‌ایم در نکته‌های مزبور سخن رانده‌ایم.

در این تاریخ نسبت به حوادث ایران از آغاز عهد صفویه تا نادرشاه افشار علاوه بر نوشته‌های اروپایی و ایرانی از مؤلفات عربی و ترکی استانبولی و اوزبکی و جغتایی مطالب بسیاری اقتباس کرده‌ایم و از دوران نادر به بعد، نسبت به زمینه‌های سیاسی و اقتصادی، نوشته‌های فرنگی را تا هر جا درست یافته‌ایم سند قرار داده‌ایم.

و نیز در هر موردی که مورخان دیگر با شرح و تفصیل زیاد سخن رانده‌اند ما به اختصار پرداخته‌ایم و نخواسته‌ایم تکرار مکررات شود اما نسبت به آنچه در کتاب‌های دیگر نیامده است به قدر کفایت حقیقت را یاد نموده‌ایم.

در قسمت مربوط به عصر پهلوی نیز خوانندگان گرامی را اطمینان می‌دهیم که چیزی از مجامله و مداهنه نخواهند یافت زیرا روال زندگانی مؤلف در گذشته و حال بر همگان معلوم است که هیچگاه به آن خوی و روش مایل نبوده است بعلاوه خدماتی که در عصر مزبور به این آب و خاک شده است و مقایسه‌ای که میان اوضاع دوران بعد با دوران پیش از آن بعمل آید برای نشان دادن صداقت و صراحت مؤلف کفایت می‌نماید.

به طوری که در روی جلد هم یاد شده در این تألیف دشوار برادرزاده‌ام یوسف پورصفوی دستیار مؤثر نویسنده بوده خدایش مزد نیک دهد.

رحیم‌زاده صفوی

بخش اول

نگاهی به اوضاع عمومی

برای ادراک این معنی که چگونه مشایخ و پیشوایان تصوف و عرفان در دوران سلطنت مغول دارای نفوذ خارق العاده شدند و اینکه علت پیدایش این نفوذ و علت توسعه و دامنه یافتن آن چه بوده است بر ما لازم می آید که نگاهی به اوضاع و احوال اجتماع در آن دوره ببندیم زیرا به طوری که می دانیم تمامی مورخین و کسانی که وقایع و حوادث گذشته این مملکت را ضبط و ثبت کرده اند به هیچ روی نخواستند که در احوال عمومی و در چگونگی معاش و زندگانی مردم بحث نمایند و شاید علت این بی اعتنایی که نسبت به وضعیات اجتماعی از طرف مورخین به وقوع پیوسته این باشد که گمان می برده اند احوال و اوضاع اجتماعی و معاش عمومی بر خوانندگان همیشه مشهود و پدیدار است و اصلاً تصور اینکه شاید تغییرات و تبدلات عظیمی در آداب و رسوم مردم دست دهد و شاید کار به جایی رسد که چیزهایی مکشوف و بدیهی در دوره ای از دوره های آینده نامفهوم و معما جلوه کند در ذهن نویسندگان و مورخین قدیم ما خطور نمی کرده است به هر